

Politieke ruzie over verfraaiing Marktveld in 1900

Een gulle gift met een trieste afloop

Op 5 september 1898 kwam de Boxtelse Raad in een buitengewone openbare vergadering bijeen.⁽¹⁾ Die bijeenkomst stond geheel in het teken van het inhuldigingsfeest van koningin Wilhelmina dat de volgende dag zou plaats vinden. Nadat de Boxtelse burgemeester, Adolphus baron van Hugenpoth tot Aerdt, in de raadzaal een redevoering ter ere van het Oranjehuis had gehouden, gaf hij het woord aan raadslid Johannes Jacobus van der Eerden. (2)

Die gaf te kennen dat hij aan een verlangen van zijn overleden vader, Petrus van der Eerden, thans wilde voldoen. Bij gelegenheid van het komend kroningsfeest bood hij de gemeente Boxtel aan om geheel voor eigen rekening "het Boxtels Marktveld" te verfraaien. Dat hield in:

1. De ongelijke straatstenen rondom het Marktpllein door platte keien te vervangen, zodat een soort van trottoirs rondom dat plein zou komen liggen.
2. In die vernieuwde trottoirs kokers in de grond aanbrengen. Daarin zouden houten palen of ijzeren staven geplaatst kunnen worden ter afscheiding van het plein, zodat daar op marktdagen marktkramen konden worden geplaatst.
3. Het Marktpllein zelf, dat een aarden ruimte was, te bestraten.
4. Het leveren zowel van genoemde palen of staven als ook van zeildoek voor de marktkramen.
5. De ijzeren pomp op het plein door een hardstenen exemplaar te vervangen met daarin een gedenksteen met toepasselijke inscriptie.

Licht op groen

Van der Eerden stelde twee voorwaarden:

In de toekomst zou de gemeente het verbeterde plein moeten onderhouden. En mocht de gemeente de verfraaiing zelf willen uitvoeren, dan moest alles wel volgens de aanwijzing van de schenker worden gerealiseerd.

Alle aanwezige raadsleden stelden deze gift zeer op prijs. De voorzitter van de Raad achtte het nog wel nodig om dit aanbod te bespreken in de eerstkomende vergadering van B & W. Tijdens de daaropvolgende vergadering van 5 oktober 1898 werd de gulle gift van Van der Eerden met algemene stemmen door de Boxtelse Raad aanvaard. Wel werd er aan toegevoegd dat voor een definitieve goedkeuring van de werkzaamheden eerst een begroting en tekeningen noodzakelijk waren. De Raad wilde dus eerst een uitgewerkt plan voor die vernieuwing van het Marktpllein afwachten, voordat het licht definitief op groen zou worden gezet. B & W kwamen met Van der Eerden overeen om een deskundige te raadplegen omtrent de uitvoering van het werk, zodat de Raad een verantwoord oordeel kon vellen over het ingediend plan. Daarvoor werd de heer Coenen, opzichter van de Waterstaat te Eindhoven, aangetrokken. Hij gaf daar uitvoering aan en begrootte het totale werk op 16.000 gulden.

Dat voorstel was aanleiding tot een diepgaand meningsverschil tussen Van der Eerden en B & W. Aldus mag worden opge maakt uit de vraag die tijdens de raadsvergadering van 13 januari 1899 door Van Oerle aan de burgemeester werd gesteld. Hij wenste enige inlichtingen te krijgen aangaande de voortgang van het aanbod van Van der Eerden. Volgens hem gonsde Boxtel van de geruchten over deze zaak. Van der Eerden zou van gedachten zijn ver-

anderd.

Van Oerle wilde weten wat er was gebeurd. De voorzitter deed het voorkomen alsof er niets aan de hand was en het overleg tussen Van der Eerden en B & W zich gewoon voortzette. Toch moest hij wel erkennen dat op het gemeentehuis niets meer van de zijde van de schenker was vernomen, sinds het plan van Coenen aan hem was aangeboden. Bovendien was Van der Eerden ook niet present op deze raadsvergadering. Een slecht voorteken.

Flinke kostenpost

Tijdens een besloten raadsvergadering op 18 maart 1899 bleek hoezeer de genoemde geruchten waarheid bevatten.(3) De burgemeester legde een nota van zijn hand op tafel. Daarin stond de berekening van de onkosten die door de gemeente Boxtel jaarlijks betaald zouden moeten worden, als het geschenk zou worden aanvaard. In totaal zouden de houten palen voor de kramen, het zeildoek en de bekapping van rondijzers 2300 kilo wegen. Deze vracht zou iedere week - tijdens de marktdagen - vier maal op kosten van de gemeente moeten worden geplaatst en opgeborgen. Daarvoor zouden telkens twee mannen nodig zijn ad 50 centen per uur. Dus per jaar zou de gemeente 104 gulden arbeidsloon moeten betalen. Bovendien moest een wagen à 50 gulden voor vervoer worden aangeschaft. Het onderhoud van al dat materiaal zou jaarlijks 105 gulden bedragen en ook moest jaarlijks 30 gulden worden betaald voor het huren van een bergplaats om al dat materiaal op te slaan. Kortom: de gemeente Boxtel zou dankzij die gulle gift wel jaarlijks 239 gulden armer worden. Daar kwam nog bij dat de grond op het Marktpllein alleen zou worden omgespit en gelijk gemaakt. In de begroting werd wel melding gemaakt van 200 kubieke meter zand maar volgens de burgemeester zouden de klinkers dan absoluut niet in een goede zandbedding komen liggen. En tenslotte zette hij

nog een vraagteken bij de kwaliteit van de ijzeren kokers waarin de palen moesten komen.

Geen nut

Hij was van oordeel dat hier het spreekwoord "Een gegeven paard niet in de bek kijken" niet van toepassing was omdat uitvoering en materiaal in deze begroting zo onbetrouwbaar waren, dat de gemeente Boxtel jaarlijks hoge onkosten zou krijgen om dit geschenk goed in stand te kunnen houden.

Hij was dan ook van mening dat het bestraten van het Marktpllein en het plaatsen van marktkramen geen nut hadden en voor de gemeente jaarlijks veel onderhoudskosten zouden betekenen. Als Van der Eerden zijn aanbod zou terugbrengen tot het plaatsen van een monumentale pomp, was dat volgens Van Hugenpoth al een zeer fraai geschenk.

Uit de stemming onder de raadsleden valt af te leiden dat zij de bestrating van het Marktpllein wilden laten doorgaan maar het plaatsen van marktkramen afwezen. Ook stemde de Raad ermee in dat een commissie hierover in onderhandeling zou treden met Catharina, een ongetrouwde zus van Van der Eerden, die bij hem woonde.(4) Naar haar had Johannes hun pas gebouwd huis genoemd, "Villa Catharina". De commissie zou met haar spreken, omdat de gezondheidstoestand van haar broer daartoe vooralsnog ongeschikt was. Het meningsverschil was hem in het hoofd geslagen.

Twee dagen later kwam de gemeenteraad weer bijeen. De commissie bracht in een besloten vergadering verslag uit van haar bezoek ten huize van Van der Eerden. Het voorstel om het plaatsen van de marktkramen te doen vervallen vond geen genade bij de Van der Eerdens. Namens haar broer gaf Catharina te kennen dat het aanbod in zijn geheel moest worden aangenomen volgens de overgelegde tekeningen en be-

groting en door een deskundige onder toezicht van B & W worden uitgevoerd.

De besloten vergadering werd daarna veranderd in een openbare vergadering, zodat de plannen tot uitvoering van de schenking in stemming konden worden gebracht. De Raad keurde de begroting en de tekeningen goed onder voorwaarde dat Gedeputeerde Staten ook hun goedkeuring zouden geven. De raadsleden zullen zeker verbaasd hebben gereageerd toen tijdens hun vergadering op 18 april 1899 een brief van Van der Eerden van 24 maart werd voorgelezen. Hij schreef daarin dat hij zijn aanbod tot verfraaiing van het Marktveld introk omdat zijn schenking door zijn collega's was bekritiseerd. De Raad nam de brief voor kennisgeving aan, Toch kon niet worden overgegaan tot de orde van de dag.

Voorgoed zwijgen

Op 28 augustus 1899 was Van der Eerden na lange afwezigheid weer present in de raadsvergadering. Toen kwam een brief van de heer Coenen ter sprake. Hij wenste een vergoeding van Fl. 167,50 voor gemaakte tekeningen en begroting voor de verbetering van het Marktpllein. De voorzitter legde de raadsleden de vraag voor of zij al dan niet ermee konden instemmen dat de gemeente die rekening zou betalen. Van der Eerden maakte zijn collega's duidelijk dat hij in deze niet de opdrachtgever was geweest en daarom niet van plan was Coenen te betalen. Er ontstond een woordenwisseling over al dan niet betalen door Van der Eerden dan wel door de gemeente. Die discussie liep uit op een felle interruptie van Van der Eerden toen collega Spierings zei, dat alleen Van der Eerden aan Coenen de opdracht voor de tekeningen en de begroting had gegeven. De voorzitter riep Van der Eerden tot de orde en deed daarna het voorstel aan Coenen mee te delen dat hij voor de betaling van zijn werkzaamheden bij Van der Eerden moest zijn. Zonder hoofdelijke stemming werd het voorstel aange-

nomen. Van der Eerden zweeg.

Hij zweeg voorgoed in de raadsvergaderingen omdat hij er nooit meer is teruggekeerd. Hij werd in het Gesticht Coudewater te Rosmalen opgenomen. En toen op 7 april 1900 burgemeester van Hugenpoth tot Aerdt namens de Raad aan Van der Eerden schreef dat hij door zijn langdurige afwezigheid niet langer raadslid kon blijven, kreeg de patiënt die brief niet onder ogen. De directeur van Coudewater, W. Pompe, leek het raadzamer de brief niet aan Van der Eerden te overhandigen om hem niet teveel te prikkelen. Pompe deed het voorkomen alsof de waarschuwing van hemzelf uitging. Hij maakte Van der Eerden opmerkzaam dat hij zelf al enige tijd had gezegd als raadslid te willen bedanken. Het was langzaam aan de hoogste tijd geworden dit voornemen uit te voeren. Die woorden vielen bij de patiënt in goede aarde en hij schreef onmiddellijk een briefje waarin hij bedankte als raadslid. In het notulenboek van de Boxtelse raadsvergaderingen komt de naam van J.J. van der Eerden vanaf 23 april 1900 niet meer voor. Zo kreeg de Boxtelse Raad zijn zin en kwam er een eind aan het raadslidmaatschap van Van der Eerden.

Krankzinnig

Baron Van Hugenpoth tot Aerdt bleef tot 1906 burgemeester te Boxtel. In dat jaar werd hij tot burgemeester van Zevenaar benoemd.⁽⁵⁾ Daar heeft hij slechts twee jaren dat ambt uitgeoefend. Op 13 mei 1908 informeerde de Zevenaarse locoburgemeester de gemeenteraadsleden over de afwezigheid van hun burgemeester. De oorzaak was "een oogenblikkelijke absentie van geest". Die krankzinnigheid had zich al eerder dat jaar aangekondigd, toen hij op een zondagmorgen een aantal kerk-gangers in de Sint-Andrieskerk te Zevenaar had opgeschrikt door zijn hevige gebons op de kerkdeuren onder een vreselijk geschreeuw. In een vlaag van waanzin riep hij uit dat "allen roomsch moesten worden".

Hij werd naar het krankzinnigengesticht te Boekel gebracht. Nog datzelfde jaar kreeg Zevenaar een andere burgemeester. Adolf van Hugenpoth tot Aerdt herstelde niet meer en stierf in 1913 op 50-jarige leeftijd. Zo kwamen beide hoofdrolspelers van de gulle gift triest aan hun einde. Nog tragischer was het einde van Catharina. Zij verdrong in de Dommel te Sint-Michielsgestel.

Hans de Visser

Noten:

1. Notulen van de vergaderingen van de gemeenteraad, GA Boxtel, Voorlopige inventaris archief van de gemeente Boxtel, 1811 - 1932, inv. nr. 13, folio 35 recto t/m 36 verso; 42 recto t/m 43 recto; 67 verso t/m 69 verso; 85 recto t/m 86 verso; 92 recto; 128 verso t/m 130 recto ..
2. Johannes Jacobus van der Eerden, geboren 11 maart 1840 te Boxtel en overleden 9 april 1903 te Boxtel, aannemer/houthandelaar die zijn werf bij 't Schipke had. Zijn vader was Petrus en zijn moeder was Jeanne Marie Baetings uit Mechelen.
3. Stukken betreffende een aanbieding door het raadslid 1.1. van der Eerden Pz., GA Boxtel, Voorlopige inventaris archief van de gemeente Boxtel, 1811 - 1932, inv. nr. 1004.
4. Catharina Antonetta van der Eerden, geboren 6 oktober 1844 te Boxtel en overleden op 7 april 1900 te Sint-Michielsgestel. .
5. Smit, JB., Zevenaar 1885 - 1965. Een roomse burcht in een Liemers land (Didam 1994) 87 - 88.

Het onverharde Marktpllein. Aan de linker- en rechterzijde zijn de randen van dat plein bestraat. Foto uit 1908

Villa Catharina aan de Bosscheweg. Gebouwd door Jan van der Eerden, die haar noemde naar zijn zus Cato. De villa dateert van 1899

Adolphus L.W. baron van Hugenpoth tot Aerdt (1863-1913)

Burgemeester van Boxtel van 1897 tot 1906

Marktdag te Boxtel. Linksonder is nog net de ijzeren pomp te zien. Daar waar op de foto de mensen en de karren zijn te zien, wilde Van der Eerden de marktkramen plaatsen. Foto uit 1909